

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Hokkanen, T. 2025. Informaatiovaikuttamisen kulta-ajalla on seurauksensa. Tietoasiantuntija 1, 26-27.

Informaatiovaikuttamisen kulta-ajalla on seurauksensa

Nykyinen informaatioteknologia tehostaa ja nopeuttaa tarinoiden leviämistä. Samalla on kyse vallasta. ”Tarinasotaa” on käyty aina ja nyt se käy hyvin kuumana. Tarinat voivat liittyä rahaan, valtioiden rajoihin tai vaikka julkisten suosioon.

TEKSTI: TERO HOKKANEN

Tarinoiden avulla luomme yhteistä ymmärrystä siitä, kuinka käsitämme maailman. Samalla luomme luottamusta ihmisten välille ja saamme ihmiset toimimaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tarinat ovat lopulta fiktiota, kirjaimellisesti ihmisen keksimää tarinaa siitä miten maailma makaa. Ne eivät ole lopullinen totuus, vain meidän tekemiä sanattomia tai sanallisia sopimuksia, milloin mihinkin asiaan liittyen. Myös tieteen tulokset ovat osa tarinaa, tarkoituksena ymmärtää maailmaa paremmin. Näin rakennamme luottamusta tarinoihimme.

Tarinat ja valta kietoutuvat yhteen

Samalla kun pyrimme vilpittömästi etsimään totuuksia maailmasta kohti sivistystä ja parempaa elämää, monet tavoittelevat kuitenkin vain valtaa. Tarkoitan vallantavoittelulla epätervettä, muiden itsemääräämisoikeuden sivuuttavaa valtaa.

Omassa ideaalissa maailmassani ihmisellä tulisi olla valtaa toimia omassa elämässään mahdollisimman vapaasti, ilman että hän samalla tuottaa haittaa muille. Tämä tarkoittaa vallan ja vastuun oikeaa tasapainoa, mikä ei useinkaan ole kovin yksinkertaista määrittää. Se vaatiikin meiltä jatkuvaa työtä ja tarkastelua. Vaikuttaa siltä, että tämän yksinkertaisen periaatteen olemme ajassamme jossain määrin unohtaneet.

Useinkaan emme pysty tietoisesti käsittelemään uskomiamme tarinoita, vaan niistä tulee perimmäinen totuutemme maailmasta. Silloin voi olla kyse fundamentalismista, mikä voi johtaa ääriajatteluun – ja tekoihin. Jos pystyn vakuuttamaan muut oman tarinani pätevyydestä, saan vaikutusvaltaa tämän henkilön maailmankuvaan.

Mitä on epäterve vallantavoittelu?

Syitä epäterveeseen vallantavoitteluun on monia, esimerkiksi geopoliittinen, taloudellinen ja poliittinen hyöty. Nämä linkittyvät myös vahvasti toisiinsa ja kun tavoitteet ovat samansuuntaisia, syntyy erityisen vahvoja ilmiöitä. Myös yksilötasolla on tunnustettu hyvin itsekeskeisiä ja yleisen hyödyn vastaisia käyttäytymismalleja, kuten niin

kutsuttu pimeä triadi. Se tarkoittaa piileväoireisen narsismin, psykopatian ja machiavellismin eriasteisia yhdistelmiä (Delroy & Williams 2002).

Keskeistä epäterveessä vallan tavoittelussa on vahvasti valikoidun informaation tai valheiden levittäminen, joka tavalla tai toisella lisää omaa valtaa suhteessa muihin. Koska informaation levittäminen nykYTEKNOLOGIALLA on hyvin kustannustehokasta, johtaa tämä helposti informaatioympäristön saastumiseen. Kustannustehokkuudesta seuraa, että kuka tahansa valtaa haluava voi saada sitä helpommin. Tähän liittyy myös vahvasti pyrkimys tieteen ja asiantuntemuksen uskottavuuden murentamiseen.

Lisäksi sosiaalisen median algoritmit ovat säädetty siten, että ne pitävät ihmiset omissa kuplissaan. Tällöin asioihin ei saa laajempaa perspektiiviä. Tämä vain helpottaa valtaa tavoittelevien pyrkimyksiä, sillä omaa viestiään saa rauhassa toistaa tietyille yleisölle. Ennen tai myöhemmin tästä muodostuu ”totuus”.

Kun lisätään tähän kehittyvän tekoälyn mahdollisuudet vaikuttaa, on oltava erityisen tarkkana minkälaista tarinaa maailmasta itselleen alkaa kertomaan. Tekoälyn mahdollisuudet informaatiovaikuttamisessa sosiaalisen median maailmassa ovat ilmeiset. Riskeihin on lisättävä myös tekoälyn luomat paremmat strategiat informaatiovaikuttamiseen, jotka ovat yhä hienovaraisempia, näkymättömämpiä ja tehokkaampia. Maailman talousfoorumi (2025) onkin kyselytutkimuksessaan

listannut dis- ja misinformaation suurimmaksi riskiksi kahden vuoden aikajaksolla ja viidenneksi suurimmaksi riskiksi 10 vuoden periodilla.

Pelin laajemmat seuraukset

Oikealla tavalla valehtelu, muiden mustamaalaaminen, keskustelun kärjistäminen ja epävarmuuden luominen voi parantaa omia voiton mahdollisuuksia, niin geopolitiikassa, taloudessa, kuin kansallisessa politiikassakin. Tätä voi tehdä suoraan ja näkyvästi tai hyvin hienovaraisesti. Joidenkin mielestä on pelkästään positiivista kun ihmiset vihaavat toisiaan ja maailma on tulella.

Surullista tässä on se, että kun investoit koko olemuksesi tähän kilpailuun, kadotat helposti kokonaiskuvan ja tekojesi laajemmat vaikutukset. Ja jos alat miettiä reilua peliä ja laajempia vaikutuksia, joudut huonompaan asemaan tässä kilpailussa. Tämä on esimerkki yhteisöongelmasta ja moninapaisesta ansasta: kun pelissä yksikin pelaaja sortuu epäeettisen, mutta voittavan taktiikan käyttämiseen, muiden on seurattava perässä tai muuten riski pelissä häviämiseen kasvaa.

Kun pelaajat tulevat sokeiksi sille, mitä laajemmassa kuvassa pelin pelaaminen teettää, voidaan olettaa, että kokonaisuus on lopulta häviäjänä. Esimerkiksi jos demokratiassa pelin voittaminen tarkoittaa demokratian laadun murentamista, seuraa ongelmia – ennemmin tai myöhemmin. Laadukas päätöksenteko edellyttää laadukasta informaatioympäristöä ja laadukasta keskustelua, joita molempia pyritään tällä hetkellä murentamaan erityisen voimakkaasti.

Fiktiota vai todellisia uhkia?

Viimeaikaisista tapahtumista Yhdysvalloissa tulee mieleeni Orwellin *Vuonna 1984*, jossa valtaapitävät muokkasivat totuutta mieleisekseen ja loivat tulkintoja, joilla omaa valtaa pyritään säilyttämään. Esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvät termit on päätetty hävittää Yhdysvaltojen turvallisuusviraston sanastosta (Bloomberg 2025). Myös informaatioympäristön heikkona pitämisen osalta on tehty itselle suotuisia tulkintoja ja niiden pohjalta Facebookissa lopetettu faktantarkistus (Faktabaari 2025).

Kirjassa valtaapitävät myös määräävät kansan harjoittelemaan säännöllisesti vihaamista. Kun kansa vihaa toisiaan, he ovat silloin epäyhtenäisiä ja siten heikkoja, eivätkä kykene vastustamaan valtaapitäviä.

Tämä keino on todellisessa maailmassa myös ikivanha taktiikka hallitsijoille, jotka haluavat valloittaa uusia alueita: divide and conquer. Meillä Suomessa tämä onkin muodostunut yhä relevantimmaksi uhaksi Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan. Keskustelu onkin jo aloitettu, pitäisikö esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajien käydä jonkinlainen mediakoulutus, jolla ehkäistään vihamielistä informaatiovaikuttamista (YLE 2025).

Miten tästä eteenpäin?

Meidän tulee olla tarkkana, millaisia tunteita meissä pyritään herättämään. On hyvä muistaa, että jos kuvittelemme muiden olevan typeriä ja/tai pahoja, alamme helposti itsekin käyttäytyä typerästi ja muita alentavasti. Onkin sanottu, että kun emme ole vielä pystyneet kohtaamaan omaa vajavaisuuttamme ja löytämään armoa itseämme ja siten ihmisyttä kohtaan, tämä heikko itsetuntemus ja "armottomuus" altistaa meidät tuomitsemaan muita. Tässäkin on tasapainoiltava oikean tuomion ja tuomitsemattomuuden välillä. Siksi itsetuntemuksen kehittäminen on välttämättömyys, jotta demokratia voi toimia ja sivistys pitää pintansa.

Meidän on myös kyettävä havaitsemaan erilaisten pelien pelaaminen ja opittava näkemään, mitä nämä pelit meille aiheuttavat. Emme voi sulkea silmiämme. Kuten olen tottunut viime vuosina sanomaan: elämää ei pääse pakoon, se saavuttaa meidät tavalla tai toisella. Nyt olisi korkea aika kohdata todellisuus sellaisena kuin se on, kuten Ikäheimo ja Vahti (2021, 70) ovat digitalouden vaaroista varoittaneet. ■

MMM Tero Hokkanen on Tietoasiantuntija-lehden toimittuskunnan jäsen. Hän työskentelee TKI-asiantuntijana Laurea-ammattikorkeakoulussa kiertotaloushankkeissa sekä levittää systeemiajattelun ilosanomaa Systeeminen muutos Suomi ry:ssä.

LÄHTEET

- Delroy, P. & Williams, K. 2002. *The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy*. *Journal of Research in Personality* 36(6):556-563. Viitattu 17.2.2025. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/222828329_The_Dark_Triad_of_Personality_Narcissism_Machiavellianism_and_Psychopathy
- Faktabaari 2025. *Metan sensuurisyytökset ovat perättömiä – Faktabaarin lukuvinkit faktantarkistuskusteluun*. Blogikirjoitus. Viitattu 8.1.2025. Saatavilla: <https://faktabaari.fi/nakokulmat/metan-sensuurisyytokset-ovat-perattomia-faktabaarin-lukuvinkit-faktantarkistuskusteluun/>
- Ikäheimo, H-P. & Vahti, J. 2021. *Mediävälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen – Murros ja tulevaisuus*. *Sitran selvityksiä* 178. Viitattu 20.2.2025. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/01/mediavälitteinen-yhteiskunnallinen-vaikuttaminen.pdf>
- Orwell, G. 1949. *Vuonna 1984*. *Suomennos* julkaistu 1950. WSOY.
- World Economic Forum 2025. *The Global Risks Report 2025*. Viitattu 15.2.2025. Saatavilla: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>
- YLE 2025. *Jälkidiigi 12.2.2025 – "Kauheaa myöntää, miten heroinisti mä onn! On tosi vaikeaa olla katsomatta puhelinta"*. Viitattu 2.3.2025. Saatavilla: <https://areena.yle.fi/1-73600683>